فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال نهم، شماره دوم (پیاپی ۳۲)، تابستان ۱۳۹۹
شاپای چاپی ۲۳۲۲-۲۱۳۱ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X- ۲۵۸۸
http://serd.khu.ac.ir
صفحات ۲۲-۱

عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های دامداری روستایی در شهرستان اسلام آباد غرب

علی اشرف زینلی، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
آئیژ عزمی*؛ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
امیدعلی مرادی؛ مربی گروه جغرافیا، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۲۶ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۶/۰۲

چکیده

هدف اصلی از انجام این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران دهستان حسن-آباد شهرستان اسلام آباد غرب است. نوع پژوهش از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و از نظر ماهیت و روش جزء پژوهش‌های توصیفی – پیمایشی از نوع همبستگی است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۵۳ واحد شرکت تعاونی دامداری‌های صنعتی، نیمه صنعتی و روستایی و افراد مرتبط با آن (دامداران) در دهستان مربوطه است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که از تحقیقات مشابه قبلی اقتباس شده است و پایایی آن از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲۸ بوده و روایی صوری آن از طریق اساتید راهنما و کارشناسان مورد تأیید قرار گرفته است. جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای آماری SPSS و LISREl با هدف بررسی عوامل تأثیرگذار بر توسعه شرکت‌های تعاونی دامداران روستایی، در منطقه مورد مطالعه مبنای تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به نتایج مشخص گردید که این شرکت‌ها در حال حاضر فعالیت بسیار کمی در جهت رفع و حل مشکلات دامداران دارند و از اهداف اصلی خود که کمک به اعضاء است، فاصله زیادی گرفته‌اند و نتوانسته‌اند رضایت و اعتماد اعضاء را برای همکاری و مشارکت لازم جلب نمایند. هرچند اکثر پاسخ‌دهندگان اظهار داشته‌اند که این تعاونی‌ها در مناطق روستایی مورد نیاز است، اما به لحاظ خدماتی چون تأمین خوراک دام و نهاده‌های مورد نیاز دامداران و همچنین در مورد اعتبارات و تسهیلات لازم جهت هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در تولید فراورده‌های دامی اعضاء بسیار ضعیف عمل کرده‌اند که بخش‌های اقتصادی و سیاسی و اداری با بالاترین ضریب و در بخش اجتماعی و بخش فرهنگی با پایین‌ترین ضریب نشان‌دهنده آنست که اعضا رضایت چندانی از برنامه‌های شرکت‌های تعاونی روستایی دامداران ندارند.

واژگان کلیدی: اقتصاد روستایی، تعاونی تولید روستایی، دامداری، شهرستان اسلام آباد غرب.

* a.azmirazi.ac.ir

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

۱) مقدمه

هدف تمامی کشورهای در حال توسعه دستیابی به اشتغال، رفاه اجتماعی و توسعه پایدار به منظور برطرف کردن فقر و بیکاری و نیل به سعادت انسانی آن جوامع است. از این رو، دولت‌ها با توجه به شرایط زمانی و مکانی موجود، نظریات و الگوهای مختلفی از رشد و توسعه را در دستور کار خود قرار می دهند(جبارزاده شیاده، ۱۳۹۶:۲۰). لذا بسط و توسعه اشتغال مولد و کاهش بیکاری یکی از اهداف مهم تعاونی‌هاست، زیرا تعاونی‌ها با سرمایه‌گذاری موجب ایجاد اشتغال مولد می‌شوند. در واقع یکی از اهداف کلان توسعه در اغلب کشورها و از جمله کشور ما، کاهش بیکاری و توسعه فعالیت‌های شغلی است(مالکی، ۱۳۹۲: ۱۵). در این راستا، تعاونی‌های تولید دامداری رهیافتی مناسب برای دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و نیز تحقق عدالت اجتماعی به شمار می‌روند (نصیری، ۱۳۸۹: ۱۳۰).

طبق اصل ۴۴ قانون اساسی، تعاونی در بین بخش‌های مختلف اقتصادی، به عنوان یکی از ارکان مهم نظام اقتصادی کشور، به فعالیت در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌پردازد. بنابراین، تعاونی دامداری می‌تواند به ابزاری جهت ایجاد انگیزه در توسعه اقتصاد روستایی تبدیل شود و به طبع در توسعه اقتصاد دامداری، کشاورزی و روستایی نقش بسزایی داشته باشد (حضرتی و همکاران،۱۳۸۹: ۹۰ و ۹۱).

ایـن تشکل‌ها می‌توانند در جلب مشارکت دامداران و حل مشکلات صنفی- اجتماعی آنها نقشی بسـیار ارزنـده داشـته باشـند؛ اما واقعیت این اسـت کـه انجـام وظـایف گسترده تنها با تشکیل تعاونی میسر نیست، بلکه باید سطح فعالیت و شیوهٔ کار به‌گونه‌ای باشد که این تشکل‌ها بتوانند در قالب یک سازمان مردمی، جایگاه واقعی خود را پیدا کنند، و عوامل و موانع سر راه توسعهٔ آنها شناسایی و نیز نقاط ضعف آنها به نقاط قوت تبدیل شود. در حال حاضر، حدود ۲۹۵۰ شرکت تعاونی روسـتایی در سـطح کشـور فعالیـت دارند و تعداد روستاهای زیر پوشش خدمات و فعالیت‌های شبکهٔ تعـاون روسـتایی بـه ۵۶۲۷۲ روستا می‌رسد. همچنین، افزون بر ۵ میلیـون و ۵۰۰ هـزار نفـر از کشـاورزان، دامداران و روستاییان در این تعاونی‌ها عضویت دارند و حدود ۲۳ میلیون نفر از جمعیت کشور نیز از خدمات این شرکت‌ها بهره‌مند می‌شوند (آقاجانی ورزنه:۱۳۹۵،۴۳).

تعاونی‌ها یکی از اصلی‌ترین جنبه‌های مادی و اقتصادی جوامع نوین هستند که با جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی هر جامعه پیوند مستقیم دارند (هزار جریبی، ۱۳۹۳: ۶۶). بر اساس برخی از مطالعات صورت گرفته، بخش تعاونی می‌تواند ۳درصد از محصول ناخالص کشور را هدف قرار دهد (اتاق تعاون مرکزی ایران ،۱۳۹۶). یکی از چالش‌های اساسی بر سر راه توسعه روستایی بهبود شرایط زندگی به ویژه برای روستاییان فقیر است و از راه های رسیدن به این هدف، ایجاد اصلاحات در سیاست‌های موجود است. از طرف دیگر، بخش قابل توجهی از جمعیت کشورها در مناطق روستایی سکونت دارند و شغل اصلی آنان نیز کشاورزی و دامداری است، بنابراین دستیابی به توسعه روستایی بدون توجه به این دو بخش و بهبود این بخش‌ها ممکن نخواهد بود (سلیمی فر :۱۳۹۰:۴۳).

تعـاونی‌هـا بـه منزلـهٔ نـوعی مشـارکت میان بخشی هستند که در فاصلهٔ دولت، اجتماع محلی و بخش خصوصـی ایجاد می‌شوند. امـا علت ایجاد چنین مشارکتی معلوم نبوده و علت همکـاری بـه

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

انگیزه‌های مختلفی چون دسترسی به منابع و دانش، دستیابی به بازار و پاسخگویی به نیازهـای ذی‌نفعان مرتبط است. در ادبیات تخصصی جدیدتر، از انگیزه‌های بشردوستانه‌ای برای مشـارکت میان‌بخشی مانند نیاز به حل مسائل اجتماعی بحرانی بحث می‌شود (فیروز آبادی و همکاران،۱۳۹۷: ۱۵۱).

در بین فعالیت‌های اقتصادی مختلفی که وجود دارد، دامداری را می‌توان یکی از مهم‌ترین زیر بخش‌های کشاورزی و دامداری و تأمین‌کننده کلیدی‌ترین مواد غذایی پایه یعنی شیر، گوشت قرمز و سفید، سایر تولیدات و فراورده‌ها، در سطوح داخلی و خارجی دانست که باید به ابزارهای رشد و توسعه-دهنده آن از جمله تعاونی‌های دام و طیور توجه خاصی شود؛ لذا یکی از گرایش‌هایی که تعاونی‌ها در آن فعالیت می‌کنند و می‌توانند این هدف را میسر سازند، تعاونی دامداری از نوع تعاونی تولیدی است(پاتنام ،۹۷:۲۰۱۶).

تعاونی‌های تولیدی با سهمی معادل۴۷ درصد از کل تعاونی‌ها، نزدیک به ۴۰ درصد از کل اشتغال ایجاد شده در بخش تعاون را به خود اختصاص داده‌اند که این امر مبین اهمیت و نقش مهم این تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال است. با این اوصاف مسأله اینجاست که محدودیت‌های متنوع و متعددی در راستای توسعه و موفقیت شرکت‌های تعاونی دامداری در روستا وجود دارد. استان کرمانشاه و به ویژه دهستان حسن‌آباد به لحاظ اقتصادی وابستگی بالایی به کشاورزی و دامداری دارد. در این راستا تعاونی‌ها به عنوان یک بخش مهم اقتصادی منطقه و کشور نقش مهمی در توسعه اقتصادی منطقه دارند که به جهت گستردگی مشکلات اقتصادی و اجتماعی، سیاسی و اداری، فرهنگی، مدیریتی و همچنین محیطی توجه به تعاونی‌ها به عنوان راهکار کلیدی در حل معضلات اقتصادی از اهمیت به سزایی برخوردار است. لذا این تحقیق عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب را مورد بررسی قرار می دهد.

۲) مبانی نظری

در خصوص ایجاد تعاون‌گرایی دو دیدگاه بین صاحب‌نظران وجود دارد، گروهی معتقدند زمینه‌های همیاری سنتی میان مردم و بعد از تجربیات متعدد موجب تنظیم نظریه‌ها و ضوابط تعاونی‌ها گردیده است. در مقابل گروه دیگر اعتقاد دارند که مسائل و مشکلاتی که بعد از صنعتی شدن به خصوص در انگلستان پدید آمد موجب طرح نظریه‌های تعاونی و اصول آن گردید (صفری شارلی،۱۳۸۰: ۴۶).

اصول تعاونی به شکل امروزی بر پایه اندیشه‌های پیشگامان نهضت تعاونی (راچدیل) در قرن نوزدهم پایه‌ریزی شد. بنیان‌گذاران شرکت تعاونی «راچدیل» نخستین کسانی بودند که اصول شرکت‌های تعاونی را تدوین و نهضت تعاونی را بر پایه‌های استوار بنا نهادند. آن زمان تا کنون همواره این اصول منشأ پیدایش تمامی نهضت‌های تعاونی در سراسر جهان بوده است. هرچند در این اصول تغییراتی رخ داد ولی روح آن همواره حاکم بر شرکت‌های تعاونی جهان بوده است. اصول و روشی که راچدیل بنیان نهاده است اکنون وسعت بی مانندی یافته و به صورت یک فلسفه اجتماعی با شعار: «اندیشه انسان، برای انسان و به دست انسان» درآمده است (طالب،۱۳۷۹: ۱۸).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

اتحادیه بین المللی تعاون اصول اولیه راچدیل را در موارد متعدد به ویژه در سال ۱۹۸۶ میلادی مورد تجدید نظر کلی قرار داده و در سال ۱۹۹۵ نیز در کنگره یکصدمین سالگرد فعالیت این اتحادیه مجدادً مورد بررسی نهایی قرار گرفت و در آوریل همان سال به تصویب رساند. هم اکنون اصول تعاونی شامل هفت اصل اساسی است که عبارتند از:

۱-عضویت داوطلبانه آزاد؛ ۲-نظارت دموکراتیک اعضاء؛ ۳-مشارکت اقتصادی اعضاء؛ ۴-استقلال و عدم وابستگی؛ ۵-آموزش، تربیت و اطلاع‌رسانی؛ ۶-تعاون بین تعاونی‌ها(همکاری بین تعاونی ها)؛ ۷-توجه ویژه به مسائل جامعه (ونوس و همکاران،۱۳۸۱: ۱۴).

در مکتب والای اسلام تعاون جایگاه خاصی داشته و در قرآن مجید نیز انسان‌ها به تعاون در امور خیر، اجتماعی و اقتصادی دعوت شده‌اند. در قرآن آمده «تعاونوا علی البر و تقوی و الا تعاونوا علی الاثم والعدوان» که به صورت صریح و واضح نقش تعاون جهت جامعه بیان شده پس تعاون در مکتب اسلام سابقه ۱۴۰۰ ساله دارد. اسلام از طرفی دیگر اجیر شدن و به استخدام دیگران درآمدن و به بیان دیگر زیر یوغ دیگران بودن را نفی می‌نماید (والکو،۱۳۸۰: ۲۳). در مذهب شیعه هم تعاون جایگاه خاصی را در زندگی اقتصادی و اجتماعی مردم دارد. فرامین حضرت علی علیه السلام مبتنی بر رعایت سادگی، روش عادلانه بودن خرید و فروش و به ویژه تعیین قیمت مناسب همان اصولی است که بعداً در تعاونی‌های جهان به کار گرفته شده است (ونوس و همکاران،۱۳۸۱: ۱۴). در اواخر قرن نوزدهم ظهور جغرافیای نو با توسعهٔ سیاست‌های امپریالیستی غارت وتصرف سرزمین‌های دیگران استعمارگری همهٔ قدرت‌های اروپایی. طرح جبر محیطی جهت بهره‌کشی‌های استعماری و بالاخره داروینیسم اجتماعی (لزوم برنده شدن قوی در جامعهٔ و جهان) و لامارکیسم اجتماعی همراه بوده در برابر این بی رحمی و ظلمی که در این دوران بر بشریت تحمیل گشت عده‌ای از جغرافیدانان به انسانی ساختن جغرافیا پرداختند تا جغرافیا را که بصورت ابزاری در دست استعمارگران بود به خدمت بشریت در آورند و از طریق جغرافیا با منافع و سوداگری‌های استعماری و امپریالیستی به مبارزه بپردازند در این راه دو جغرافیدان با بنیان‌گذاری مکتب جغرافیای آنارشیستی بیش از همه در تلاش بودند و حیات خود را نیز در این را فدا نمودند. این دو تن عبارتند از الیزه رکله جغرافیدان فرانسوی و پیتر کروپوتکین جغرافیدان روسی هر دوی این جغرافیدانان به جای عامل رقابت در صحنهٔ زندگی به اصل تعاون و همیاری متقابل معتقد بودند و تحمیل داروینیسم اجتماعی و لامارکیسم اجتماعی را بر جامعهٔ بشری کثیف غیر قابل قبول و ناسازگار می‌دانستند. هر چند که مارکسیست‌ها و جناح‌های راست سیاسی مفهوم آنارشیسم را با عنوان هرج و مرج طلبی مطرح می‌کنند اما این مفهوم از نظر کروپتکین و رکله تأکید بر امر تعاون و کمک متقابل انسانی بود و درست زمانی مطرح می‌شود که داروینیسم اجتماعی در روابط انسانی به عامل رقابت اعتبار علمی و اخلاقی می‌داد. آنارشیست‌ها به این باور رسیده‌اند که انسان بخشی از طبیعت است و چون طبیعت دارای کثرت و بدون سلسله مراتب است. از این رو در جامعهٔ انسانی نیز حکومت طبیعی باید بدون سلسله مراتب و به صورت واحدهای آزاد به همراه دیدگاه‌های متفاوت پذیرفته شود(شکوئی،۵۲:۱۳۹۲). انواع آنارشیسم به شرح زیر هستند: ۱. فردگرایی: در این دیدگاه فرد سود و علایق خویش را دنبال می‌کند و ممکن است در جهت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

آسایش خاطر خود به اتحادیهٔ خودمحوران نیز وابسته شود؛ ۲. تعاون‌گرایی: کار و فعالیت در حوزهٔ ارزش-ها و اعتبارات تعاونی سازمان می‌یابد و تعاونی‌های کارگری بر پایهٔ قراردادها و پیمان‌های اجتماعی عملی می‌گردد. ۳. جمع گرایی: گروه‌های مردم نهادها و سازمان‌ها بصورت اختیاری در پاره‌ای از کالاها و خدمات سهیم می‌شوند. ۴. آنارشیست -کومونیسم: اتحادیه‌های اختیاری بخش‌ها و نواحی به دارایی‌ها و اموال مالکیت جمعی پیدا می‌کنند و توزیع بر اساس نیاز صورت می‌گیرد. ۵.آنارشیست - سندیکالیسم: اتحادیه‌ها بر اساس محل کار تشکیل می‌شوند. اتحادیه‌های صنفی انقلابی امتیاز همهٔ تولید و توزیع را بر عهده می‌گیرند همچنین این دیدگاه به حقوق صنفی آزادی و منافع زحمت کشان تأکید می‌نماید.۶. آنارشیست صلح‌طلب: مخالفت خشونت آمیز و انقلاب را نمی‌پذیرد. جامعه‌های آزاد از طریق تبلیغات به منزلهٔ یک برداشت صلح آمیز تشکیل می‌گردند.۷. اکو -کمونیسم: به سازگاری جوامع انسانی با اکوسیستم‌ها تأکید دارد و اطاعت از قوانین اکولوژیکی را توصیه می‌کند(آشوری ،۱۳۹۷ :۲۱۲).

تعاونی‌ها از موضوعات مهم در توسعه روستایی هستند. در این راستا مطالعات متعددی انجام شده است که از بین آن‌ها تعاون‌های دامداری در این پژوهش از اهمیت زیادی برخوردار است. تعاونی‌های روستایی به طور مستقیم در کاهش فقر از طریق پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اعضا و به طور غیر مستقیم، از طریق تحرک اقتصادی و توسعه پایه‌های اجتماعی جوامعی که در آن به فعالیت می‌پردازند، تأثیرگذار بوده‌اند(کریم، ۱۳۹۴، ۱۷۵).

موسی‌نژاد (۱۳۷۶) به بررسی نقش تعاونی‌های روستایی دامداری (ورامین) در خصوص بازاریابی محصولات اعضاء و دلایل موفقیت و یا عدم موفقیت شناسایی مشکلات و نارسایی‌ها در این زمینه پرداخته است. ایشان معتقد است با توجه به نقشی که تعاونی‌های روستایی دامداری، می‌توانند در بهبود نظام بهره‌برداری و ارائه محصولات به بازار و برقراری تسهیلات حمل و نقل با هزینه منطقی و تأمین اعتبارات موردنیاز اعضاء و بالطبع بهبود وضع درآمدی و اشتغال کشاورزان، به عهده داشته باشند.

بقایی(۱۳۷۶) در تحقیق خود به لزوم حمایت دولت در کاهش هزینه‌های تولید و افزایش قیمت شیر و گوشت می‌پردازد و این موضوع را در تمام کشور و استان گیلان که به واسطه دارا بودن شرایط خاص آب و هوایی، ویژگی ممتازی را در زمینه کشاورزی و دامپروری کسب نموده مورد بررسی قرار می‌دهد. خطیب(۱۳۷۷) در تحقیقی با عنوان "دامداری ایران گرفتار در دام بی سیاستی و چند سیاستی" به طور کامل و جامع به مشکلات و معضلات زیر بخش دامپروری کشور می‌پردازد. ایشان به مؤلفه‌های زیادی در این تحقیق پرداخته‌اند که برخی از آن‌ها عبارتند از: مؤثرترین سلاح اقتصادی، که تأمین غذا و از جمله پروتئین مورد نیاز انسان و توجه به حفظ سرمایه‌های ملی در این زمینه از مهم‌ترین سلاح‌های سیاسی و اقتصادی بیان شده است. عمادی و آقاعلی نژاد(۱۳۷۷) در این تحقیق خود با موضوع تحلیلی بر تحول نظام‌های دامداری راهبردهای مداخله دولت در ایران طی نیم قرن أخیر به سیاست‌های اتخاذ شده در زمینه فعالیت‌های دامداری کشور در پنج دهه گذشته پرداخته‌اند و اظهار می‌دارند که غفلت از نظام دامداری سنتی در فرآیند توسعه نظام دامداری و عدم انطباق سیاست‌های مداخله‌ای دولت و بازار با نظام‌های سنتی دامداری نتوانسته است در تحول این زیر بخش تأثیر سودمندی داشته باشد و حتی در

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

برخی موارد موجب تحلیل منابع طبیعی و کاهش ذخایر ژنتیکی دامی کشور شده است. آقاجانی ورزنه (۱۳۸۰) با مطالعه تعاونی‌های تولید روستایی، اعلام می‌کند که اعضای این شرکت‌ها با فلسفه ایجاد و کارکرد تعاونی‌ها آشنایی نداشته، از آموزش کافی نیز بی بهره بوده، در مجموع تعاونی‌ها در راه رسیدن به اهداف تعیین شده موفق نبوده‌اند. هم چنین این تعاونی‌ها در افزایش کارآیی عوامل تولید و بهبود روش بهره‌برداری در جهت اقتصادی کردن فعالیت‌ها موفقیت چشم‌گیری نداشته‌اند. انصاری(۱۳۸۰) تحقیقی را با عنوان مسائل و تنگناهای دامداری عشایر زاگرس به رشته تحریر درآورده است که در آن به معضلات و تنگناهای دامداران به طور جامع و فهرست‌وار اشاره می‌کند. در این تحقیق با دقت در ابعاد معضلات و تنگناهایی که دامداری ایران گرفتار آن است این اندیشه را تقویت می‌کند که دامداری ایران با این همه مسائل و مشکلات و با وضع موجود قادر به رشد، توسعه و تبدیل شدن به دامداری‌های اقتصادی نیستند. لطیفیان (۱۳۸۴) در تحقیقی به بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی دامداری‌های استان خراسان پرداخت. اهداف اصلی این پژوهش عبارتند بودند از: ۱) تعیین سطح عملکرد شرکت‌های تعاونی دامداری در سازمان‌دهی دامداران و ۲) تعیین سطح عملکرد شرکت‌های تعاونی دامداری در تأمین نیازمندی‌های دامداران عضو. نتایج این تحقیق نشان داد که عملکرد شرکتهای تعاونی‌های دامداری بالاتر ازحد متوسط و کمتر از حد موفق بوده است. کمبود سرمایه و اعتبارات لازم و عدم تأمین نیازها و خواسته‌های اعضاء، عدم مشارکت اعضا در فعالیت‌ها و تعاملات با شرکت‌های تعاونی‌دامداری مهمترین عوامل مؤثر در عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی دامداری شناخته شدند. بهرامی (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای با عنوان چالش‌های عمده توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران در کردستان نشان داد در بخش اقتصادی کمبود درآمد، فقر، در بخش کالبدی و فیزیکی ضعف سکونت‌گاه‌ها در برابر زلزله، کمبود مصالح مقاوم، در بخش طبیعی، ارتفاع زیاد، شیب تند زمین، فقدان توازن بین دام و مرتع، در بخش مدیریت و برنامه‌ریزی به فقدان سیاست منطقی در برابر روستا و ضعف مشارکت مردم، در بخش اجتماعی کمبود خدمات، بالا بودن نرخ بیکاری، عمده‌ترین چالش‌های توسعه‌تعاونی های روستایی دامداران هستند. باصری و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که تعاونی‌های تولید کشاورزی دامداری در کاهش میزان مهاجرت روستاییان، افزایش مشارکت روستاییان در کارهای تولیدی و اجتماعی، جذب نیروی کار خارج از خانوار و تغییر نگرش از نگاه سنتی به کشاورزی به نگاه تجاری در بین اعضا و افزایش خودآگاهی اجتماعی روستاییان، نقش مؤثری داشته‌اند. رحیمی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که شرکت تعاونی-های دامداری در ایران به دلایل مختلفی همچون کمبود اعتبار، بحران مالی، سرمایه‌گذاری ناکافی، ناآگاهی دامداران، فقدان متخصصان واجد شرایط و عدم اطلاع‌رسانی شرایط مساعد و متعالی ندارند. ناهید(۱۳۹۲) فقدان مدیران کاردان و باتجربه، بی‌اطلاعی مدیران و اعضا از اصول مکتب تعاون، عدم آموزش در سطوح کارکنان، مدیران و اعضای تعاونی‌ها، پراکندگی و کمبود جمعیت روستاها، شتاب‌زدگی، نقص قانون و مقررات، پایین بودن میزان درآمد، دامداران، و عدم سرمایه‌گذاری کافی در شرکت‌های تعاونی تولیدی روستایی را از موانع و مشکلات موجود در راه توسعه شرکت‌های تعاونی دامداری روستا اعلام کرده است. آقاجانی (۱۳۹۳) عواملی مانند شناخت و باور به تعاون، آگاهی ارکان، اعضا و کادر

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

اجرایی از امور شرکت، و میزان برخورداری آنها از آموزش‌های لازم در توسعه شرکت‌های تعاونی روستا ضروری بر می‌شمرد. محمد زاده چالی و همکارانش (۱۳۹۳) نشان داد که عوامل تأثیرگذار بر کارکرد اتحادیه تعاونی‌های دامداری و مرتع‌داری در استان گلستان به ترتیب اهمیت چهار عامل با عنوان برخورداری از منابع و زیرساخت‌ها، انسجام اجتماعی و حمایت نهادی، قابلیت مدیریتی و عضومحوری بوده اند. درویشی نیا(۱۳۹۴) موفقیت شرکت‌های تعاونی دامداری روستایی را به عواملی مانند میزان رضایت‌مندی اعضا از تعاونی، نگرش اعضا نسبت به تعاونی، آگاهی از شرکت تعاونی، و مشارکت اعضا در این شرکت‌ها مرتبط می‌داند. مهدیان و همکاران(۱۳۹۴) در تحقیقی به ارزیابی عوامل مدیریتی مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان چهارمحال و بختیاری پرداختند که نتایج حاصل از آزمون ویلکاکسون نشان می‌دهد که شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان تنها در بُعد اطمینان توانسته‌اند انتظارات اعضا را برآورده سازند. عوامل مدیریتی مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی تولید روستایی که با استفاده از رگرسیون چند متغیره به دست آمد، عبارتند از: مهارت‌های انسانی مدیران، مهارت های ادراکی مدیران، اعتقاد آنها به مشارکت اعضا در امور شرکت‌ها، سطح تحصیلات و میزان تجربه مدیریتی مدیران. شعبانعلی‌فمی و همکاران (۱۳۹۵) در تحلیلی شاخص‌های مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های دامداری در روستاهای ایران را مورد بررسی قرار دادند. بر اساس نتایج حاصله، متغیرهای مؤثر در عملکرد تعاونی‌ها، متغیرهای اقتصادی، میزان درآمد، میزان فروش، میزان سهام شرکت، تعداد اعضاء، میزان آگاهی و میزان مشارکت را بعنوان مهمترین متغیرهای اثر گذار بر موفقیت تعاونی‌های دامداری روستاها در ایران معرفی کردند.

کارلو و همکارانش (۲۰۰۴) عواملی از قبیل روحیه فردگرائی، عدم همکاری اعضاء نبود مسئولیت-پذیری در اعضاء، نا آگاهی اعضاء، غفلت از اصول تعاون و... بهویان نیز عدم پایبندی اعضاء به تعاونی را مانع اصلی توسعه تعاونی‌های دامداران در امریکا ذکر کرده‌اند. در مطالعه‌ای دیگر بهویان و همکارانش(۲۰۰۴) پیروی از اصول اساسی تعاون را عامل اصلی در موفقیت تعاونی کشاورزی و دامی قلمداد کردند. جان و همکارانش (۲۰۰۸) که در تحقیقی به ارزیابی مدیران شرکت‌های تعاونی دامداران در امریکا پرداختند و میزان موفقیت آنها را مورد مطالعه قرار داده‌اند، نشان می‌دهند که مدیران سه اصل حداقل سود و خدمات بهتر، آزادی عضویت و رعایت انصاف و عدالت را از اصول مهم و مؤثر بر موفقیت تعاونی ها ارزیابی کرده اند. شناخت از اصول تعاون با افزایش سن مدیران رابطه مثبت، با سابقه مدیریتی رابطه منفی دارد، شناخت مدیران در برنامه‌های آموزشی رابطه مستقیم دارد. انجمن کشاورزی استرالیا(۲۰۰۸) میزان مشارکت اعضاء با موفقیت شرکت‌های تعاونی رابطه مستقیم دارد. از سوی دیگر، میزان مشارکت با عواملی از قبیل میزان اعتقاد به اصول تعاون، میزان فعالیت اجتماعی، تأثیرگذاری اعضاء، بی طرفی تعاونی‌ها و میزان رضایت اعضاء و کارکنان تعاونی در ارتباط است. "کوبیا و نوارو" نیز بقای تعاونی‌ها در دراز مدت را در گرو مشارکت اعضاء می‌دانند. کانترو (۲۰۱۴) معتقد است که تعاونی‌هایی دامداری به دو دلیل برای اجرای برنامه‌های توسعه در کشورهای جهان سوم مناسب‌اند؛ یکی آن‌که با گردآوری پس‌اندازهای اندک مردم، حمایت مالی دولت، سرمایه‌گذاری در تولید مواد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

دامی، و آموزش اعضـا، بـه ارتقـای بهـره‌وری نیروی انسانی کمک می‌کنند و موجبات افزایش تولید، اشتغال و رشد اقتصـادی جامعـه را فراهم می‌سازند، و دیگر آنکـه رویکردهـای اجتمـاعی، سیاسـی و فرهنگـی خـاص تعاونی‌ها، که الهام گرفته از اصول و ارزش‌های تعـاون اسـت، سـبب توسـعهٔ سیاسـی، فرهنگی و اجتماعی و نیز رفع تبعیض و بی‌عدالتی در جوامع می‌شود. ژنگ و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه خود رفتار دامداران و عملکرد تعاونی‌های دامداری در چین را بررسی کردند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد این تعاونی‌ها شامل منطقه دامی، هزینه‌های تولید محصولات دامی، تنوع محصولات دامی شده و استفاده نکردن از بیمه دامداری است. با توجه به نتایج به دست آمده، ژنگ و همکارانش تقویت تبلیغات در تعاونی، مدیریت استانداردها و در نهایت افزایش کیفیت خدمات ارائه شده را برای بهبود عملکرد پیشنهاد کرده‌اند. ماهازریل و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه خود با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های دامداری در مالزی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد این تعاونی‌ها را مدیریت مناسب، مشارکت اعضا در کارها و همچنین برنامه‌ریزی راهبردی می‌دانند. هربل و همکاران (۲۰۱۵) پی بردند که عملکرد تعاونی‌های دامداری تحت تأثیر وجود یا نبود مشوق‌ها، توسعه سرمایه اجتماعی و وجود ارتباط قوی بین اعضای خانوار دامدار با تعاونی قرار دارد و در صورت بهبود وضعیت هر کدام عملکرد توسعه تعاونی دامداران افزایش می‌یابد. بنتوراکی(۲۰۱۵) سیاست‌های مداخله‌گرانهٔ دولت، تخلـف و تجـاوز از اصول اساسی تعاون، قوانین غیرپیشرفتهٔ تعاونی، عـدم اسـتقلال و خودمختـاری، عـدم وجود دموکراسی، عدم توانمندسازی اعضا، و عدم وجود ساختار سازمانی کارآمـد را از علل عدم توسعه تعاونی‌های دامداری روستایی تانزانیا عنوان می‌کند. اسکریم‌گور و همکاران(۲۰۱۶) معتقدند که عامل کلی و اساسی در بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد موفقیت شرکت‌های تعاونی دامداری در توسعه روستا عبارتند از: عوامل دولتی، عوامل تجاری، عوامل فنی، عوامل ادراکی و عوامل اجتماعی. در میان عوامل اجتماعی متغیرهای اصلی هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات اجتماعی، ارزش‌های اجتماعی بر موفقیت و عملکرد شرکت‌های تعاونی دامداری در توسعه روستا اثر گذار بودند.

۳) روش تحقیق

نوع این پژوهش از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و از نظر ماهیت و روش جزء پژوهش‌های توصیفی – پیمایشی از نوع همبستگی است. تعداد کل دامداری‌ها ۱۲۱ = N واحد است که ۲۴ واحد آن صنعتی و نیمه صنعتی و ۹۷ واحد به صورت سنتی و روستایی است، با روش نمونه‌گیری چند مرحله-ای(طبقه‌بندی با انتساب متناسب)، جهت نمونه‌برداری فهرست اسامی تمامی آنها را به دست آورده' سپس به هر یک از آنها نمره‌ای اختصاص داده شد و برای انتخاب حجم نمونه‌ها از روش کوکران استفاده شد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۵۳ واحد شرکت تعاونی دامداری‌های صنعتی، نیمه صنعتی و روستایی و افراد مرتبط با آن (دامداران) در دهستان مربوطه است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که از تحقیقات مشابه قبلی اقتباس شده است. برای بررسی اعتبار پرسشنامه‌های این پژوهش از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است بر این اساس ضریب آلفای کرونباخ برابر

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

مقدار۰/۹۲۸ است که نشان می‌دهد سوالات با یکدیگر همبستگی زیادی دارند. از مقادیر بدست آمده می-توان نتیجه گرفت که پرسشنامه مورد استفاده از اعتبار پژوهشی لازم برخوردار می‌باشند. روایی تحقیق نیز با استفاده از نظر متخصصان جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و توسعه روستایی مورد بررسی قرار گرفت.

۴) یافته‌های تحقیق

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از پرسشنامه، نوع دامداری‌های مورد مطالعه از نظر تولید در سه گروه شیری، پرواری و دو منظوره است. بیشتر دامداری‌ها (در حدود ۶۶ درصد) به صورت دو منظوره می-باشند. با توجه به گفته‌های پاسخ‌دهندگان می‌توان گفت به این دلیل که بیشتر دامداری‌های این دهستان به صورت روستایی و سنتی است، کمتر دامداری به صورت تک منظوره به تولید شیر یا گوشت می‌پردازد. در هر صورت بیشترین فراوانی به ترتیب مربوط به نوع دومنظوره با۶۶٪درصد و کمترین فراوانی مربوط به نوع پرواری با ٪۷/۵درصد است. دامداری‌های مورد مطالعه از نظر پروانه تولید به سه گروه، صنعتی، نیمه صنعتی و روستایی تقسیم شده‌اند که با توجه به اطلاعات جدول می‌توان دریافت که تعداد دامداری‌های روستایی بسیار بیشتر است که البته با توجه به برنامه‌های دولت انتظار می‌رود تعداد دامداری‌های صنعتی افزایش پیدا کند. در هر صورت در حال حاضر حدود ۷۰ درصد دامداری‌ها به صورت روستایی و ۳۰ درصد آنها به صورت صنعتی به فعالیت می‌پردازند.

حدود ۶۲٪ اعضا از دامداری‌ها بطور تقریبی ماهیانه دارای درآمدی بین یک تا دو میلیون می‌باشند. تقریبا ۱۳٪ هم دو تا پنج میلیون در آمد داشتند، ۷٪ درصد باقیمانده هم درآمدی پایین‌تر از یک میلیون در ماه بطور تقریبی داشتند.

سابقه عضویت ۴ نفر ازپاسخگویان (۷،۲ درصد نمونه آماری) بین ۵ تا ۱۰ سال ، ۱۲ نفر (۲۲،۶درصد نمونه آماری) بین ۱۱ تا ۱۵ سال ، ۱۵ نفر (۲۸/۳درصد نمونه آماری) بین ۱۶-۲۰ سال ۱۳، نفر (۲۴/۵درصد نمونه آماری) بین ۲۱-۲۵ سال و۹ نفر از پاسخگویان (۱۷،۰ درصد نمونه آماری) بیش از ۲۵ سال در شرکت سابقه عضویت دارند. توضیح اینکه هیچیک از پاسخگویان کمتر از ۵ سال سابقه عضویت نداشته اند.

طبق جدول۱ مؤلفه‌های اجتماعی نمایش داده شده‌اند. در این جدول مشخص است که جنبه‌های اجتماعی تعاونی‌های دامداری کمرنگ است و به عنوان یک نقطه ضعف مهم مطرح می‌شود. در واقع تعاونی‌ها علی رغم اینکه نهادی اجتماعی است اما نتوانسته به اهداف خودش که گسترش روحیه مشارکت است تحقق بخشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

جدول ۱. مؤلفه‌های اجتماعی در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
حضور در مجمع عمومی شرکت تعاونی روستایی	۳/۲۹	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۳۷	۱/۱۷
شناخت مسئولین دولتی از شرکتهای تعاونی روستایی	۲/۸۸	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۵۲	۱/۲۳
حضور شما در اجتماعات و فعالیتهای جمعی و گروهی شرکت های تعاونی	۲/۷۲	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۸۹	۱/۳۷
مشارکت در تصمیم گیری ها که در اختیار اعضای شرکت تعاونی هست	۳/۲۷	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۱	۱/۲۷
عدم مهاجرت، و حل و فصل اختلاف بین مردم	۲/۷۷	۳/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۲/۰۹	۱/۴۴
فقدان روحیهٔ تعاون و ترجیح دادن منافع شخصی بر منافع شرکت در بین اعضای	۳/۲۶	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۱۳	۱/۱۹

جنبه‌های اقتصادی تعاونی‌های دامداری پررنگ بوده و می‌توان گفت که از نظر اقتصادی تعاونی‌های دامداری نقش پررنگی در اقتصاد داشته‌اند. تأمین منابع مالی و اعتباری به همراه تأمین منابع مالی طرح-های اقتصادی و افزایش تولید و درآمد محصولات دامی از جمله نقاط قوت تعاونی‌ها هستند(جدول۲).

جدول۲. مؤلفه‌های اقتصادی در دهستان حسن آباد شهرستان اسلام آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
متولی تامین کننده نیازهای اعتباری و تسهیلات لازم دامداران	۳/۷۶	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۷	۱/۲۱
طرحهای اقتصاد در حوزه دامداری و افزایش درآمد	۳/۳۴	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۷۵	۱/۳۲
افزایش عملکرد محصولات دامی	۳/۴۱	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۸	۱/۲۲
رفع مشکلات اقتصادی در مناطق روستایی	۳/۳۸	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۲	۱/۲۷
استفاده از طرح های خرید توافقی	۳/۴۹	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۳۷	۱/۱۷
تبدیل دامپروریهای سنتی به صنعتی و برنامه توسعه پرورش دام	۳/۴۷	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۲	۱/۲۷
دریافت تسهیلات از شرکت های تعاونی برای تولید فراورده های دامی	۳/۲۸	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۲	۱/۱۸

از دید جنبه‌های مدیریتی می‌توان گفت که برگزار کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی و ترویجی نقش مهمی در توسعه تعاونی‌های دامداری دارند. همچنین استفاده از فناوری‌های جدید می‌توان منجر به توسعه تعاونی‌های دامداری شود(جدول۳).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

جدول ۳. آمار توصیفی برای مؤلفه‌های مدیریتی در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
بر گزاری کلاسها و دوره های آموزشی – ترویجی	۳/۲۱	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۶	۱/۲۹
همکاری با برنامه های شرکتهای تعاونی روستایی	۳/۱۳	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۱	۱/۱۹
جلسات آموزشی ترویجی شرکت های تعاونی روستایی	۳/۲۵	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۵۳	۱/۲۴
انتقال علوم و فناوریهای جدید شرکت های تعاونی روستایی به اعضاء	۳/۱۲	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۱	۱/۲۷
خدمات مشاوره و راهنمایی جهت مدیریت و مسائل پرورش دام	۳/۰۸	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۲۶	۱/۱۲

طبق جدول ۴ ارتباطات فرهنگی و ارائه ایده‌ها و جنبه‌های فرهنگی تعاونی‌های دامداری روستایی پررنگ بود و نشان می‌دهد این تعاونی‌ها از نظر فرهنگی توانسته‌اند اقداما مناسبی انجام دهند.

جدول ۴. مؤلفه‌های فرهنگی در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
تربیت و آموزش افراد متخصص مورد نیاز	۳/۳۸	۳/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۹	۱/۲۳
ارائه خدمات مشاوره ای و راهنمایی و مسائل بازار	۳/۲۲	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۸	۱/۳۳
در میان گذاشتن مسائل و مشکلات شرکت تعاونی ، صادقانه با اعضا	۳/۲۸	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۵۲	۱/۲۷
استفاده از ، ایده ها مفید ارائه شده از سوی اعضا شرکت تعاونی	۳/۶۰	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۴	۱/۲۹
ارتباط فرهنگی شرکت تعاونی روستا با اتحادیه های کل	۲/۹۶	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۷۷	۱/۲۲۴

در جدول ۵ مشخص است که آشنا شدن دامداران با مباحث مختلف علوم زراعی و بازاریابی محصولات کشاورزی محدود بوده و با اقدامات لازم جهت ارتقای این فعالیت‌ها صورت گیرد. در حقیقت دانش زراعی و بازاریابی دامداران محدود است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

جدول ۵. مؤلفه‌های محیطی در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
آشنا نمودن دامداران به زراعت های علوفه ای	۲/۳۰۴	۳/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۳۲	۱/۹۹
آشنا نمودن دامداران به ضایعات کشتارگاهی و کارخانه ای	۳/۱۹	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۵	۱/۹۱
ارتباطات شرکت شما با سازمانها ، شرکت‌ها و تشکل‌های خارج از شبکهٔ	۲/۸۳	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۶۴	۱/۸۵
ارائه مستقیم محصولات به بازار	۲/۲۱	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۴	۱/۶۴
اطمینان محدودیت اراضی مراتع دامی(تامین علوفه)	۲/۳۰۴	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۱۹	۱/۹۹

طبق جدول ۶ از نظر عوامل سیاسی اداری موفقیت‌های قابل توجهی در تعاونی‌های دامداری حاصل شده است و نتایج نشان می‌دهد که ادارات و سازمان‌ها نقش مهمی در ارتقای عملکرد سیاسی اداری تعاونی‌های دامداری روستایی داشته‌اند.

جدول ۶. مؤلفه‌های سیاسی اداری در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب

متغیر	مرکزی				پراکندگی	
	میانگین	میانه	مد	دامنه تغیرات	واریانس	انحراف از معیار
موفقیت در سطح ادارات استان و شهرستان در تعاملات سیاسی و اداری	۳/۵۲	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۳۹	۱/۱۸
نظارت، هدایت و حمایت از اعضاء	۳/۵۱	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۴۳	۱/۲۱
صادرات و بازاریابی، خرید و فروش محصولات تولیدی دامداران	۳/۷۹	۳/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۲۶	۱/۱۲
ارسال دامپزشک و تهیه داروهای لازم	۳/۷۴	۴/۰۰۰۰	۵/۰۰	۴/۰۰	۱/۲۲	۱/۱۱
ارائه خدمات فنی و تخصصی و همچنین اداری – مالی- حسابرسی	۳/۳۸	۴/۰۰۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۱/۱۸	۱/۰۹

بر اساس اطلاعات ارائه شده در جدول (۷) مشاهده می‌گردد که میانگین پاسخ‌های ارائه شده به بعد خرید و فروش و بازاریابی محصولات دامپروری(توسط شرکت‌های تعاونی روستایی) با کجی مثبت بالاترین میزان (۳/۳۸) و برای بعد ایجاد شبکه‌های حمل و نقل با کجی منفی پایین‌ترین میزان یعنی (۳/۰۲) بوده است. این تفسیر گویای آن است که اکثریت پاسخگویان با فراوانی(۱۷ نفر، ٪۳۲/۱) اعتقاد داشتند شرکت‌های تعاونی روستایی با خرید و فروش و بازاریابی محصولات دامی آنان می‌توانند بهتر و بیشتر به دامداران عضو در جهت رفع و حل مشکلاتشان یاری رساند. همچنین ٪ ۲۴/۵ درصد از دامدارن عضو در شرکت‌های تعاونی روستایی با ارائه خدمات اعتباری و تسهیلات لازم جهت سرمایه‌گذاری در تولید فرآورده‌های دامی با فراوانی (۱۳ نفر) بعد، از بعد خرید و فروش و بازاریابی محصولات دامپروری

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

بالاترین نظر خود را در جمع اعضا اعلام کرده بودند.که در اینجا M>Md>MO و منحنی دارای کجی مثبت است.

جدول ۷. توزیع فراوانی رفع و حل مشکلات دامداران (توسط شرکت‌های تعاونی روستایی)

پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی	میانگین	انحراف از معیار	کجی
ارائه خدمات اعتباری و تسهیلات لازم	۱۴	۲۶/۴	۳/۲۲	۱/۶۵	+/۵۹۴
تامین خوراک دام و نهاده های مورد نیاز دامپروران	۱۰	۱۸/۹	۳/۰۷	۱/۰۹	+/۴۲۶
خرید و فروش و بازاریابی محصولات دامپروری	۱۲	۲۲/۶	۳/۳۸	۱/۱۹	+/۲۶۲
ایجاد شبکه آموزشی-ترویجی و تحقیقاتی و اطلاعاتی	۴	۷/۵	۳/۰۵	۱/۶۱	+/۴۴۴
ایجاد شبکه های حمل و نقل	۹	۱۷/۰	۳/۰۲	۱/۶۸	+/۴۳۸
ساخت کارخانجات فرآوری و تکمیلی محصولات دامپروران	۴	۷/۵	۳/۲۰	۱/۶۹	+/۴۵۶

برای محاسبه همبستگی بین متغیرهای پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. این جدول مشخص می‌کند که توسعه تعاونی‌های دامداری روستایی ارتباط مستقیم و معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ با توسعه تعاونی‌های روستایی داشته و لذا می‌توان گفت که توسعه تعاونی‌های دامداری روستایی در تمامی ابعاد فوق الذکر تأثیری محسوس گذارده‌اند(جدول۸).

جدول ۸. محاسبه همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیرها	اجتماعی	اقتصادی	مدیریتی	فرهنگی	محیطی	سیاسی اداری
اجتماعی	۱	۰/۵۶۳ =sig ۰/۰۰۰	۰/۹۳۱ ۰/۰۰۰ =sig	۰/۵۵۲ =sig ۰/۰۰۰	۰/۴۸۳ =sig ۰/۰۰۰	۰/۶۲۲ ۰/۰۰۰ =sig
اقتصادی	-	۱	۰/۵۷۰ ۰/۰۰۰ =sig	۰/۳۵۷ =sig ۰/۰۰۰	۰/۳۰۱ =sig ۰/۰۰۰	۰/۳۱۵ ۰/۰۰۰ =sig
مدیریتی	-	-	۱	۰/۵۵۵ =sig ۰/۰۰۰	۰/۵۷۱ =sig ۰/۰۰۰	۰/۶۲۸ ۰/۰۰۰ =sig
فرهنگی	-	-	-	۱	۰/۸۹۴ =sig ۰/۰۰۰	۰/۳۹۷ ۰/۰۰۰ =sig
محیطی	-	-	-	-	۱	۰/۳۷۷ ۰/۰۰۰ =sig
سیاسی اداری	-	-	-	-	-	۱

در ادامه از تحلیل عاملی تأییدی استفاده گردیده است. نتایج تخمین در گزارش لیزرل، حاکی از مناسب بودن شاخص‌های برازش است. شاخص‌های برازندگی مدل‌های تحقیق در جدول (۱۰) ارائه شده

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

است. با توجه به نتایج بدست آمده و مقایسه آن با دامنه قابل قبول می‌توان اذعان نمود تمامی شاخص-های برازندگی مدل‌های اندازه‌گیری در دامنه قابل قبول قرار گرفته‌اند و لذا مدل‌های اندازه‌گیری مورد تایید می‌باشند(جدول۹).

جدول ۹. شاخص‌های برازندگی مدل‌های اندازه‌گیری متغیرهای مکنون

شاخص تناسب	χ 2/df (کای دو بر درجه آزادی)	RMSEA (ریشه میانگین مربعات خطای برآورد)	GFI (نیکویی برازش)	AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)	NFI (برازندگی نرم شده)	NNFI (برازندگی نرم نشده)	CFI (برازندگی تعدیل یافته)
دامنه مقبول	< ۳	< ۰/۰۸	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹
اجتماعی	۲/۹۷۲	۰/۰۶۸	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۲	۰/۹۶
اقتصادی	۲/۵۹	۰/۰۱۴	۰/۹۷	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۹۱
مدیریتی	۲/۷۲	۰/۰۶۴	۰/۹۹	۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۹۸
فرهنگی	۲/۳۰	۰/۰۷۲	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۲	۰/۹۱
محیطی	۲/۶۲	۰/۰۶۱	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۲
سیاسی اداری	۲/۶۵	۰/۰۲۹	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۹۷

مدل ساختاری در حالت تخمین استاندارد و ضرایب معناداری به ترتیب در شکل‌های (۱) و (۲) ارائه شده است. همانطور که مشاهده می‌شود کلیه شاخص‌های برازندگی مدل در دامنه قابل قبول قرار گرفته و لذا مدل در حالت کلی مورد تأیید است. همچنین در جدول ۱۰ نام متغیرهای مورد استفاده در مدل‌ها ارائه می‌شود(جدول۱۰).

جدول۱۰. سازه‌ها و گویه‌های مورد استفاده در مدل

ردیف	سازه ها	گویه ها	ضریب β	مقادیر محاسبه شده rp
۱	اجتماعی Social factors	حضور در مجموع عمومی	۰/۱۶	۰/۸۷۲
۲		شناخت مسئولین دولتی		
۳		میزان حضور در اجتماعات و فعالیتهای جمعی و گروهی		
۴		مشارکت در تصمیم گیری ها		
۵		تاثیر بر عدم مهاجرت، و حل و فصل اختلاف		
۶		فقدان روحیهٔ تعاون		
۷	اقتصادی Factors Econmic	تامین کننده نیازهای اعتباری و تسهیلات	۰/۲۳	۰/۹۵۵
۸		سرمایه گذاری و رفع نیازها		
۹		افزایش عملکرد محصولات دامی		
۱۰		رفع مشکلات اقتصادی		
۱۱		رضایتمندی از طرح های خرید توافقی		
۱۲		تبدیل دامپروریهای سنتی به صنعتی		
۱۳		دریافت تسهیلات		
۱۴	فرهنگی	کلاسها و دوره های آموزشی - ترویجی	۰/۱۵	۰/۸۶۴

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

۱۵	Factors Culural	میزان همکاری با برنامه های شرکتهای تعاونی روستایی		
۱۶		جلسات آموزشی ترویجی		
۱۷		انتقال علوم و فناوریهای جدید به اعضاء		
۱۸		ارائه مشاوره و راهنمایی		
۱۹	مدیریتی Factors Management	تربیت و آموزش افراد متخصص	۰/۱۹	۰/۹۲۰
۲۰		اصلاح نژاد و تلقیح مصنوعی دام ها		
۲۱		ارائه خدمات مشاوره ای و راهنمایی و مسائل بازار		
۲۲		همکاری با اعضا		
۲۳		حل اختلافات		
۲۴		پذیرش ایده		
۲۵		میزان معاملات و ارتباطات شرکت تعاونی		
۲۶		ارایه گزارشها ، آمارها و پاسخگویی به مکاتباتِ سازمانهای دولتی		
۲۷	محیطی Factors Environmrntal	آشنا نمودن کشاورزان به کشت نباتات علوفه ای	۰/۱۷	۰/۹۱۷
۲۸		تامین خوراک دامها		
۲۹		حمل و نقل محصولات		
۳۰		آشنا نمودن دامداران به ضایعات کشتارگاهی و کارخانه ای		
۳۱		ایجاد تاسیسات ذخیره، نگهداری، انبار و یا سردخانه		
۳۲		معاملات و ارتباطات با سازمانها، شرکتها و تشکلهای خارج از شبکهٔ		
۳۳		ارائه مستقیم محصولات شما به بازار		
۳۴		محدودیت اراضی مراتع دامی		
۳۵	سیاسی اداری Factors Adminidtrative political	موفقیت شرکت های تعاونی روستایی در سطح ادارات استان	۰/۲۲	۰/۹۲۹
۳۶		نظارت، هدایت و حمایت از اعضاء		
۳۷		صادرات و بازاریابی، خرید و فروش محصولات تولیدی دامداران		
۳۸		ارسال دامپزشک و تهیه داروهای لازم		
۳۹		ارائه خدمات فنی و تخصصی و همچنین اداری – مالی- حسابرسی		
۴۰		آشنایی با اساسنامه شرکت تعاونی روستایی		

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

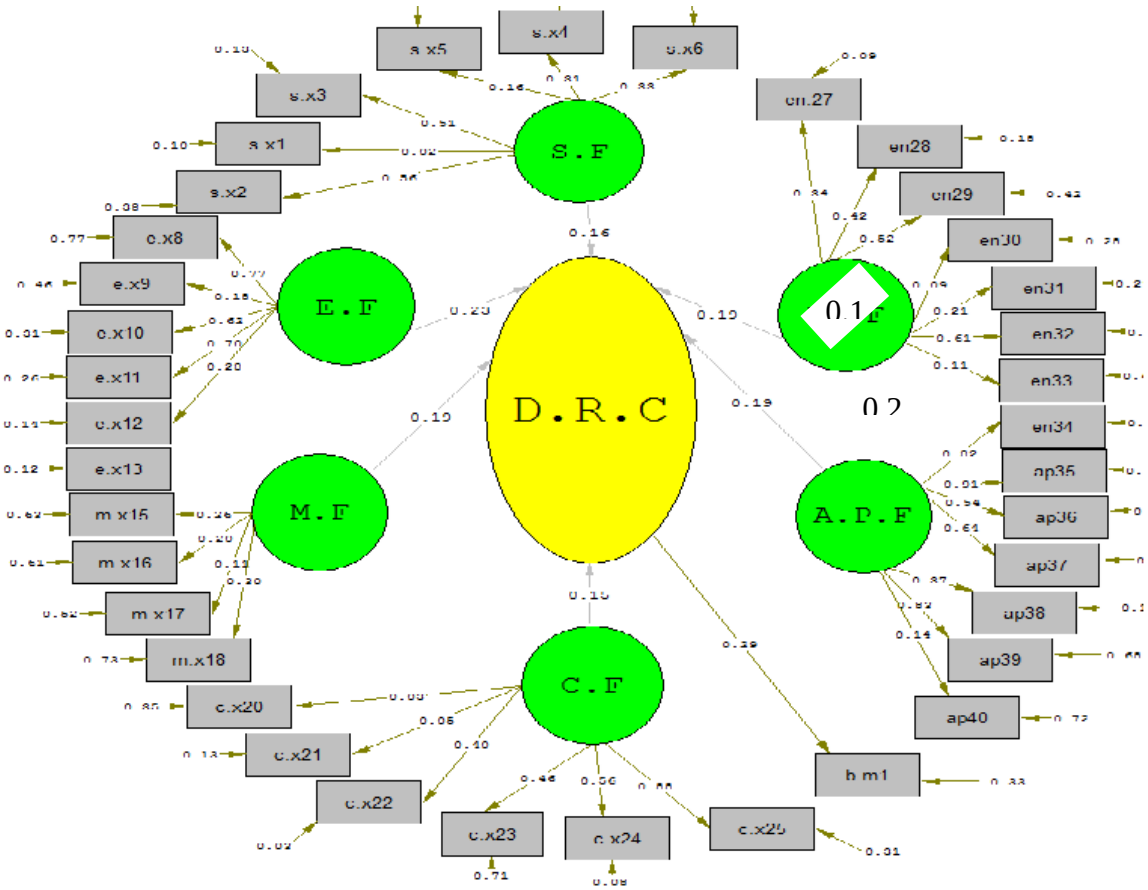

Chi-Square=515.47 , df = 40 , p – value =0.00000 , RMSEA=0 /073

شکل ۱. مدل ساختاری تحقیق در حالت تخمین استاندارد

S.F:Social factors
E.F: Econmic Factors
C.F: Culural Factors
M.F: Management Factors
En.F: Environmrntal Factors
A.P.F: Adminidtrative political Factors
D.R.C: development of rural dairy farmers cooperatives

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

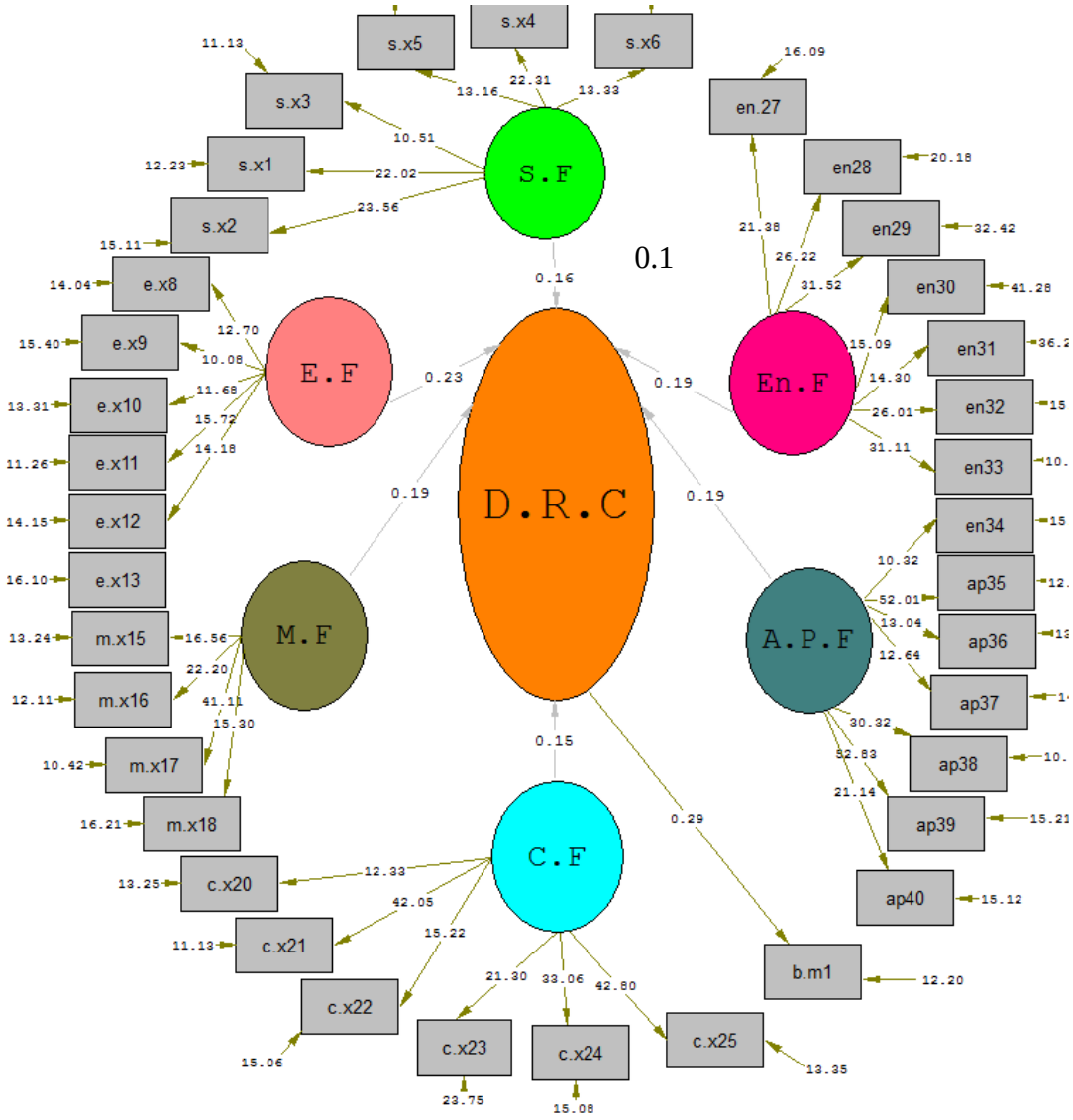

شکل ۲. مدل ساختاری تحقیق در حالت ضریب معناداری

شاخص‌های برازندگی مدل تحقیق در جدول (۱۱) ارائه شده است. با توجه به خروجی نرم‌افزار لیزرل مقدار χ^2 محاسبه‌شده برابر با ۵۱۵،۴۷ است که مقدار تقریبا مناسبی است. پایین بودن مقدار این شاخص نشان‌دهنده تفاوت اندک میان مدل مفهومی پژوهش با داده‌های مشاهده شده تحقیق است. از آنجا که مقدار χ^2 کم،نسبت χ^2 به درجه آزادی (df) کوچکتر از ۳،RMSEA کوچکتر از ۰/۰۸ و نیز GFI، AGFI، NFI، NNFI و CFI بزرگتر از ۰/۹ می‌باشند، می‌توان نتیجه گرفت که مدل اجرا شده برازش مناسبی دارد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

جدول ۱۱. شاخص‌های برازندگی مدل نهایی

شاخص تناسب	χ 2/df	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	NNFI	CFI
دامنه مقبول	< ۳	< ۰/۰۸	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹
نتیجه	۲/۰۵	۰/۰۷۳	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۴

خروجی نرم‌افزار لیزرل حکایت از تأیید تمامی فرضیه‌های پژوهش را دارد. همانطور که در شکل‌های ۱ و ۲ مشاهده می‌شود بین عوامل اجتماعی با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران، عوامل اقتصادی با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران، عوامل مدیریتی با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران، عوامل فرهنگی با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران، عوامل محیطی با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران و عوامل سیاسی اداری با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران در دهستان حسن‌آباد شهرستان اسلام‌آباد غرب ارتباط وجود دارد. خلاصه نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری در جدول (۱۲) نشان داده شده است.

جدول ۱۲. نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری برای بررسی

رابطه موجود در مدل	ضرایب B	مقادیر محاسبه شده rp	وضعیت فرضیه
عوامل اجتماعی ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۱۶	۰/۸۷۲	تایید
عوامل اقتصادی ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۲۳	۰/۹۵۵	تایید
عوامل مدیریتی ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۱۹	۰/۹۲۰	تایید
عوامل فرهنگی ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۱۵	۰/۸۶۴	تایید
عوامل محیطی ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۱۷	۰/۹۱۷	تایید
عوامل سیاسی اداری ← توسعه تعاونی های روستایی دامداران	۰/۲۲	۰/۹۲۹	تایید

نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی و سیاسی و اداری هر دو با هم و با بالاترین ضریب توانایی پیش‌بینی توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران در دهستان حسن آباد را دارا می‌باشند که این موضوع نشان‌دهنده این امر است که بین متغیرهای ذکر شده رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، لذا فرضیه بررسی شده در این باره نیز مورد تأیید قرار گرفت و همچنین عوامل فرهنگی بعنوان یکی دیگر از متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش با پایین‌ترین ضریب با توسعه تعاونی‌های روستایی دامداران مرتبط بود.

۵) نتیجه‌گیری

شرکت‌های تعاونی روستایی یکی از با سابقه‌ترین نهادهای موجود در روستاهای ایران می‌باشند که رسالت اصلی این سازمان‌ها ارتقاء سطح زندگی، دانش، بهداشت، درآمد سرانه، بهره‌وری مطلوب از منابع روستایی و برقراری توازن میان توسعه روستایی و شهر بیان شده است. از جمله مهم‌ترین اهداف تشکیل

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

چنین تعاونی‌هایی کمک به اعضاء خود که بیشتر کشاورزان و دامداران خرده پا هستند در جهت رفع و حل مشکلاتشان و یا حداقل تسهیل راه هایی در این خصوص است. عمده‌ترین و حادترین این مشکلات تأمین نهاده های مورد نیاز اعضاء فروش محصولات تولیدی و تسهیلات لازم جهت حمایت سرمایه‌گذاری-ها در تولید است. در توسعه شرکت‌های تعاونی روستایی دامداران در سه گروه دولت، اعضای عضو و مسائل مربوط به محیط، عوامل تأثیرگذار بر مدل بهینه را در ۶ بخش اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی، فرهنگی، محیطی و سیاسی اداری مورد بررسی قرار داده شد. با توجه به نتایج تجزیه و تحلیلی که در فصل چهارم انجام شد مشخص گردید که شرکت تعاونی روستایی دامداران دهستان حسن‌آباد نتوانسته است نقش زیادی در رفع مشکلات و توسعه دامداران این دهستان داشته باشد. این شرکت‌ها در حال حاضر فعالیت بسیار کمی در جهت رفع و حل مشکلات دامداران دارند و از اهداف اصلی خود که کمک به اعضاء است فاصله زیادی گرفته‌اند. و نتوانسته‌اند آن چهره واقعی مردمی را داشته باشند و رضایت و اعتماد اعضاء را برای همکاری و مشارکت لازم جلب نمایند. هرچند اکثر پاسخ‌دهندگان اظهار داشته اند که این تعاونی‌ها در مناطق روستایی مورد نیاز است، اما به لحاظ خدماتی چون تأمین خوراک دام و نهاده‌های مورد نیاز دامداران و همچنین در مورد اعتبارات و تسهیلات لازم جهت هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در تولید فراورده‌های دامی اعضاء بسیار ضعیف عمل کرده‌اند که در رتبه‌بندی عوامل موثر بر توسعه تعاونی‌های دامداران در بخش‌های اقتصادی و سیاسی و اداری با بالاترین ضریب در مدل معادلات ساختاری تحقیق با توجه به پاسخ‌های اعضای عضو در شرکت‌های تعاونی دامداران به وضوح قابل مشاهده است این امر حاکی از اینست که، تعاونی‌ها خدمات بسیار کم و ناچیزی به اعضاء ارائه می‌نمایند، همچنین شرکت تعاونی روستایی دامداران حسن‌آباد نتوانسته‌اند در ایجاد شبکه‌های آموزشی-ترویجی و در انتقال علوم و فنآوری‌های جدید در مسائل و اصول فنی و علمی دامداران و آشنا نمودن دامدارن به استفاده صحیح از منابع با ارزش کمک نمایند که در بررسی فرضیات تحقیق در مدل توسعه تعاونی‌ها در بخش-های اجتماعی و فرهنگی با پایین‌ترین ضریب نشان‌دهنده آنست که اعضا رضایت چندانی از برنامه‌های شرکت‌های تعاونی روستایی دامداران ندارند. با توجه به پاسخ دامداران مورد مطالعه به سؤالات در این باره دلیل این عدم موفقیت و نارضایتی را می‌توان چنین عنوان کرد که تعداد کمی از اعضاء از تشکیلات جلسات مجمع عمومی اطلاع دارند و در این جلسات شرکت می‌کنند، در حالی که اکثر دامداران پیگیر این جلسات نیستند و اکثر آنها آشنایی کمی با اساسنامه و اهداف شرکت و همچنین حق و حقوق خود دارند. دامداران از تصمیم‌گیری‌هایی که در اختیار اعضاء تعاونی‌های روستایی است اطلاع کمی دارند و بنابراین مشارکت اندکی در این تصمیم‌گیری‌ها دارند و همچنین میزان همکاری دامداران به صورت محسوس، کاهش یافته است و در نهایت این نتیجه به دلیل کم کاری و فعالیت محدود شرکت تعاونی روستایی دامداران دهستان حسن‌آباد حاصل شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

۶) منابع

- اتحادیه مرکزی تعاون روستائی و کشاورزی ایران (۱۳۸۲). **اولین کتاب جامع شبکه تعاون روستائی و کشاورزی ایران** . تهران . نشر موسسه دام و کشت و صنعت .ص ۶۳-۴۲.
- انصاری، ح (۱۳۹۳)، **مبانی تعاون**، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور
- آشوری، د (۱۳۹۷)، **دانشنامه سیاسی(فرهنک اصلاحات و مکتب های سیاسی)**، نشر مروارید، نوع جلد : شومیز، ص ۳۶۰.
- آقاجانی ورزنه، م.، (۱۳۹۵)، **بررسی و ارزیابی فعالیت‌های شرکت های تعاونی تولید روستایی استان اصفهان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه صنعتی اصفهان.
- باصری، ب.، صادقی، ح.، و خاکسار، خ. (۱۳۸۹). **اجرای تعاونی‌های تولیدی در بخش کشاورزی ایران (فارسی)**. تحقیقات اقتصادی، ۱۰ (۳)، ۱-۲۴.
- بقایی، م.ع.، ۱۳۷۷، **لزوم حمایت دولت از کاهش هزینه‌های تولید و افزایش قیمت شیر و گوشت**، نشریه دامدار، شماره ۹۵: صفحه ۶۷.
- بهرامی، ر. (۱۳۸۶). **چالش‌های عمده توسعه تعاونی های روستایی دامداران**. تحقیقات جغرافیا، ۹۸: ۱۴۱-۱۲۶.
- جبارزاده شیادی، س. م،محبی، م،کامرانی، ا،صفایی، م (۱۳۹۶) **نقش و جایگاه اقتصادی تعاونی‌ها در برنامه-ریزی‌های توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: تعاونی صیادی قشم)**، دوره ۲۹، شماره ۱،ص ۱۷-۳۱.
- خطیب، ع.ا.، ۱۳۷۷، **دامداری‌های ایران با گرفتاری در دام بی سیاستی و چند سیاستی**، نشریه دام، کشت و صنعت، سال اول، شماره اول: صفحه ۴۰و۴۱.
- درویشی نیا، علی اصغر(۱۳۹۴)، **ارزیابی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی دامی تولید روستایی در استان مازندران** . دانشگاه تربیت مدرس، تهران
- رحیمی، س(۱۳۹۰)، **بررسی نقش ویژگی‌های کارآفرینی کارکنان در توسعه شرکت‌های تعاونی**، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون در توسعه بخش اجتماعی اقتصادی روستا، معاونت امور تعاون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، تهران.
- سلیمی‌فر ، م (۱۳۹۰)، **اقتصاد توسعه**، انتشارات موحد، تهران.
- شعبانعلی فمی، ح، دادورخانی، ف، چوبچیان، ش، رستمی، ف(۱۳۹۵) **تحلیل شاخص‌های موثر بر عملکرد تعاونی‌های دامداری در روستاهای ایران**، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، سال چهارم، شماره ۶۶ ، صص ۱۳۱-۱۱۷.
- شکوئی، ح(۱۳۹۲)، **اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا: فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی (جلد ۲)**، ناشر: موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی، چ پانزدهم،ص.۳۰۶.
- صفری شالی، ر(۱۳۸۰)، **بررسی فعالیت‌ها و عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی مرغداران استان تهران**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه صنعتی اصفهان.صفحه ۴۶.
- طالب، م(۱۳۸۴)، **اصول و اندیشه‌های تعاونی**، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، صفحه۲۸-۳۳.
- طالب، م. و عنبری، م(۱۳۸۷). **جامعه‌شناسی روستایی ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. چاپ دوم. ۴۹۲ صفحه.
- عمادی، م.ح.، و. آقاعلی نژاد، ع(۱۳۷۷)، ت**حلیلی بر تحول نظام‌های دامداری و راهبردهای مداخله دولت در ایران طی نیم قرن اخیر**، کتابنامه سازمان مرکزی تعاون روستایی، شماره اول.صفحه ۱۶-۱۸.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

- کریم،محمدحسین،(۱۳۹۴)، **چالش‌های شبکه‌های تعاونی روستایی**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره۳
- فیروز آبادی، س. ا، ایمانی جاجرمی، ح، دباغی،ح(۱۳۹۷)، **تعاونی‌های زنان روستایی، پتانسیلی برای کارآفرینی اجتماعی، مطالعهٔ موردی: تعاونی زنان روستایی مهرآفرین ارم شهرستان پاکدشت**، زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۶، شماره۱، صص۱۷۳-۱۴۹.
- لطیفیان، ا(۱۳۸۴)، **بررسی وضعیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان خراسان در سازماندهی نیروی انسانی پراکنده (ارائه ی راهکارهای مناسب)**، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، سال پنجم، شماره۱۷، صص۱۴۴-۱۱۸.
- مالکی، ه(۱۳۸۹)، **تعیین جایگاه تعاون(روستایی، کشاورزی و تولید روستایی)**، فصلنامه تعاون و روستا،(۱۶و۱۷)، صص۳۸-۹.
- محمدزاده چالی، م.شرفی زاده، م.، عبدالله زاده، غلامرضا، و کوهه قاروی، ی(۱۳۹۴). **ارزیابی عملکرد اتحادیه-های تعاونی‌های مرتعی در استان گلستان**. مقاله ارائه شده در کنفرانس بین المللی توسعه پایدار با تمرکز بر کشاورزی، محیط زیست و گردشگری، تبریز، ایران، ۱۶-۱۷ سپتامبر ۲۰۱۵
- موسی نژاد، م.ق.(۱۳۷۶)، **بازاریابی تعاونی‌های ورامین**، پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، صفحه۶و۷.
- مهدیان، ش، م، امینی، ا،یوسفی، ع(۱۳۹۴)، **ارزیابی عوامل مدیریتی مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان چهارمحال و بختیاری**، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه روستایی ایران، دوره ۴۷، شماره ۲، صص ۳۱۳-۳۲۳.
- ناهید، م(۱۳۹۲)، **نقش شرکت‌های تعاونی در پیشرفت و توسعهٔ دامداری‌ها در روستا**، تهـران: انتشارات مؤسسه آموزش و تحقیقات تعاونی ها.
- نایبی، ه(۱۳۳۹)، **روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی**/ اقتباس هوشنگ نایبی با ویراستار علمی دکتر محمد جواد زاهدی، تهران: دانشگاه پیام نور.صفحه۶۲.
- نبوی،ب.(۱۳۵۸)، **مقدمه‌ای روش تحقیق در علوم اجتماعی**، انتشارات فروردین تهران، چاپ پنجم، صفحه۲۲۲.
- نصیری، ا(۱۳۸۹)، **آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا: مطالعه موردی: روستاهای شهرستان زنجان**، فصلنامه روستا و توسعه، ۳(۱۳)، صص۱۴۵-۱۲۷.
- والکو، ا.ک.سا.(۱۳۸۰) ، **مدیریت در تعاونی‌های کشاورزی**، ترجمه عنبری، م.، انتشارات وزارت جهاد کشاورزی، چاپ اول، ۲۶-۲۳.
- ونوس، د.، و. صفائیان، م(۱۳۸۱)، **بازاریابی خدمات بانکی**، انتشارات نشر نگاه دانش تهران، صفحه۱۴.
- هزار جریبی، ج(۱۳۹۳).**بررسی و شناسایی عوامل موثر بر توسعه تعاونی‌ها (مطالعه موردی تعاونی های استان قم)**. برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، صص ۶۳-۸۱.
- Australian Agricultural Council., 2008, **Working party on Agricultural cooperative, Agriultural Cooperative in Australia**, SCA Technical Report Seriies, Canberra.
- Bhuyan. S., and. Olson, f., 2004, **potential role non agricultural cooperatives in ryral North Dakota**, Ag. Econ, Research Report No.383, Dept. of Agricultural Economics, North Dakota State University, Fargo, nD, January.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]

- Carlo Russoa, D., Weatherspoonb, C., petersonb, M., Sabbatinia, 2004, **Effects of managers power on capital structure: a study of Italian agricultural cooperatives**, international Food and Agribusiness Management Reviw, 3:27-39.
- John, L., Adrian, J., and. Wade Green, T., 2008, **Agricultural cooperative managers and the business environment. Journal of Agribusiness,** Agricultural Economics Association of Georagia. 19 1: 17-33.
- Mahazril, A., Hafizah H. A. K., & Zuraini Y. (2015). **Factors affecting cooperatives' performance in relation to strategic planning and members**' participation. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 65, 100–105. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.11.098
- Kuntoro, B. A. (2014), "**Rural cooperatives are the axis of development of third world countries**". Journal of Applied Sciences, Vol. 6, No 4. pp.757-761
- Putnam RD, Leonardi R, Nanetti R (2016). **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**. Princeton: Princeton University Press.
- Zheng, S., Wang, Z., & Song, S. (2015). **Farmers' behaviors and performance in cooperatives in Jilin Province of China: A case study**. The Social Science Journal, 48(3), 449–457. doi: 10.1016/j.soscij.2011.05.00

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1399.9.32.1.6]